Doktor Munthes deprimerande dilemma

Nya betraktelser över ett legendariskt läkaröde

Citatet intill är en översättning från franskan av det motto som står på titelbladet till en av alla tiders största internationella boksuccéer, skriven av en svensk. Titeln är »Boken om San Michele«, och författaren läkaren Axel Munthe. Denna devis är av stor vikt för att förstå författarens personlighet. Ty trots att mängder av artiklar och böcker har skrivits om denne man, har beskrivningarna av honom varit högst skiftande. Från undergörande, självuppoffrande doktor till charlatan, lögnare och bluffmakare. Så utan tvekan vidlåder något gåtfullt Axel Munthes karaktär, och många har ställt sig oförstående inför hans dubbelnatur. Min ambition med denna artikel är att plausibelt förklara varför dr Munthe, trots alla yttre framgångar, var en föga harmonisk person, utan tvärtom depressiv och hypokondrisk. Eftersom jag haft »turen« att kronologiskt och specialitetsmässigt (obstetrik, neurologi, psykiatri, allmänmedicin) gått i min store kollegas spår, med speciellt intresse för depressionernas psykodynamik, sticker jag ut hakan och säger: »Jag förstår mig på Axel Munthe!« Nyckelbegreppet för denna förståelse är »den depressives dilemma«.

Att skriva om hans 92-åriga, innehållsrika liv skulle föra alltför långt, men några »milstolpar« finns i vidstående faktaruta.

Vare här nog sagt att han föddes som 3/3 syskon den 31 oktober 1857 i Oskarshamn. Hans fader, Fredrik, var först apotekare där, men köpte 1861 apoteket i Vimmerby, dit familjen flyttade. Redan 1867 flyttar familjen till Stockholm. Efter en medikofil-examen vid 18 års ålder i Uppsala får Axel blodhosta. På den tiden synonymt med lung-TBC och en snar hädanfärd. Men Axel ger sig för hälsans skull söderut och kommer till Capri, vilket skulle bli livsavgörande för honom: »Här vill jag bygga mitt hus i min egen stil … mitt hem skall vara öppet för sol och vind och havets röster, liksom ett grekiskt tempel och ljus, ljus, ljus överallt.«

Han som spåtts en död i ungdomen kom att leva ytterligare 75 år och därunder i flera avseenden nå yppersta internationella erkännanden:

- som Europas år 1880 yngste medicine doktor med ytterst framgångsrik läkarpraktik under 2–3 följande decennier i Paris och Rom
- som livmedikus för drottning Victoria
- som oförvägen läkare vid koleraepidemier, jordbävningar och under första världskriget
- som författare till en av de mest spridda och uppskattade böckerna författad av en svensk: »Boken om San Michele«
- som skapare av San Michele-byggnaderna på Capri.

Man har inget att ge till människor om man inte ger sig själv.

Axel Munthe genom konstnärens ögon 1906. Bilden vänligen utlånad av stiftelsen San Michele.

Men trots alla exempellösa framgångar går som en röd tråd genom hela Munthes liv upprepat, nästan exhibitionistiskt och stegrat, hans klagomål över melankoli, hypokondri och sömnlöshet. För att förstå orsakerna härtill måste man gå tillbaka till hans barndom. Ty jag instämmer i den amerikanske psykiatern Eric Bernes travesti på den indiske filosofen Panchatantra (200 f Kr):

Sex somrar efter det du lämnat moderlivet
är följande fem från dina anfäder givet:
din levnads längd
din rikedoms mängd,
din kunskap, ditt öde, ditt farväl till livet.

När sedan Sigmund Freud säger: »Everywhere I go, I find the poet has been there before me« känns ovanstående som en ytterligare bekräftelse.

Axel Munthe sade ofta i olika sammanhang att han hade tur. Men han hade också, måhända som ett genetiskt arv i Muntheslägten, ursprungligen från Belgien, en sällsynt arbetskapacitet och kreativ mångsidig begåvning. När det gäller de muntheska släktdragen, om man nu kan tala om sådana, tycks de vara präglade av målmedvetenhet, plikttrohet, höga ambitioner och företagsamhet. Ett flertal av släktens medlemmar har innehaft höga officiella ämbeten, men där finns också konstnärliga drag.

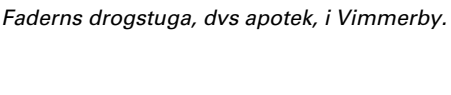
I Svensk Uppslagsbok från 1930 uppges att belgare »äro kända för sin arbetsamhet och duglighet«. Kanske skulle Axel om sitt liv säga vad en annan munthesk borgmästarättling, statsrådet Sven Abraham Munthe, sade om sitt liv: »Jag har gjort vad jag har kunnat men inte det jag har velat«.

Vid födseln har vi en färdig genetisk konstitution. Under barndomen tillägnar vi oss också ett psykosocialt »arv«. Det finns ju mestadels ett specifikt emotionellt regelverk av påbud och förbud, belöningar och bestraffningar i den familj där individen fostras. Detta kan tyckas självklart, men alldenstund denna emotionella prägling mestadels sker omedvetet för både fostrare och fostrad, begravs den efter barnets intellektualisering i det undermedvetna, och blir i vuxen ålder oftast oåtkomlig för oss. Sålunda överförs våra »livsmanuskript« från generation till generation utan någon större förändring, även om variationer betingade av sjukdomar, olycksfall, sociala och geografiska skäl förekommer. Ännu mera sällan rena »mutationer« på det psykosociala arvet, t ex i form av psykoser.

För att förstå bakgrunden till Axel Munthes melankoli, som alltså på den tiden var synonymt med hypokondri, har jag ägnat speciell uppmärksamhet åt Axel Munthes uppväxtförhållanden.

Fadern, Fredrik Munthe, var sonson till den berömde Borgmästar Munthe, som »red på sin Brunte« i Eksjö. Axels farfar var länsjägmästare i Kalmar län.

Foto: Luciana Zigiotti

Faderns drogstuga, dvs apotek, i Vimmerby.

Han dog endast 52 år gammal i tyfus, och efterlämnade 42-årig änka och fyra minderåriga barn.

Så från att ha »åkt i samhällets första klass« blev det nu en klassresa i retur till stor fattigdom och stora umbäranden. Fredrik var 6 år när han blev faderlös och önskade bli läkare, men det var uteslutet på grund av det ekonomiska armod som blev följden av faderns död. Däremot började Fredrik från 16 års ålder, under svåra förhållanden, auskultera på en rad apotek, bl a på »Lejonet« i Malmö och »Svaneapoteket« i Köpenhamn. 1840 kunde han avlägga apotekarexamen i Stockholm under Berzelii presidium. 1851 gifte sig Fredrik med en garveriarbetardotter från Oskarshamn, men redan efter ett år blev det skilsmässa, då hustruns otrohet under förlovningstiden uppdagades. Bara ett år senare gifter sig Fredrik ånyo. Nu med Lovisa Ugarph, dotterdotter till en präst från Kristdala, strax norr om Vimmerby. Detta tarvar en speciell kommentar. Prästämbetet i denna församling gick i »arv« från far till son Meurling i fem generationer. Den kristendom som predikades där var svart och tung, präglad av undergångsstämning (urval av predikningarna finns utgivna i bokform). Människan var syndig, hennes gärningar och tankar voro onda. Gud var straffande och vredgad. Enda möjligheten till frälsning var bot och bättring. Denna kristendom tycks, speciellt genom modern, i hög grad ha präglat Axels och hans syskons uppväxt.

FOTO: LENNART MOBERG

I Boken om San Michele på c:a 500 sidor tar Axel Munthe upp förhållandena under sin barndom på endast två sidor, och då allegoriskt i form av ett samtal med en tomte! Det kan tolkas som »bränt barn skyr elden«, vilket ännu mer styrks av att Axel inte tycks ha övervarit någon av föräldrarnas begravning. Tomten säger: »Din far var en underlig man, tystlåten och dyster. Han var godhjärtad och snäll mot alla fattiga och alla djur, men många av hans gelikar trodde att hans sinne var hårt. Du fick ofta stryk, men du var också ett svårt barn att handskas med. Du lydde ingen människa. Du tycktes inte bry dig om din far eller din mor eller din syster eller din bror eller någon annan. Jo jag tror du tyckte om din amma, minns du henne, Lena. Hon hade tagits som amma i sista stund då det visade sig att din mor inte kunde ge dig bröstet. … Ingen annan tyckte om henne. Alla var rädda för henne hon blev vild som en varginna om någon försökte ta dig från henne när hon gav dig bröstet. Hon brukade sjunga för dig när hon gav dig bröstet och fortsatte att amma dig tills du var 2 år«.

Mellan amman och Axel tycks ha rått ett ömsesidigt starkt emotionellt förhållande. Men sedan amman plötsligt förts bort i handbojor när Axel var endast 4 år gammal, yrade han i flera dagar. Det är högst troligt att detta var ett svårt trauma, som kom att prägla resten av hans liv.

Axel visade tidigt en kreativ upptäckariver av samma sort som en annan Vimmerbyanknuten pojke, Emil i Lönneberga. I likhet med denne hittade Axel på »hyss« som starkt fördömdes av föräldrarna, ofta med starkt religiösa förtecken. Men till skillnad från Emil hade Axel ingen snickarbod när bestraffningarna vankades. Och vad värre var, det tycks inte ha funnits några empatiska vittnen, i stil med Emils Alfred, till de kränkningar som Axel utsattes för. För vad vi idag kan tycka relativt beskedliga pojkstreck var det enligt tidens sed fadern som skulle effektuera de hårda straffen. Sålunda kunde rymning några timmar hemifrån, insamlandet av fågelägg, spindlar eller möss rendera massiva kok stryk och inlåsning på vatten och bröd. Men värst var det när Axel 10 år gammal under sin säng gömt en dödskalle, som han stulit från ett gravkapell. »Din mor svimmade och din far gav dig det värsta kok stryk du någonsin fått och låste in dig i ett mörkt rum på vatten och bröd.« Prosten sade att »det var något oerhört, att en pojke på 10 år begått en sådan synd mot Gud och människor. Din mor, som var mycket gudfruktig, kunde aldrig glömma det. Hon var nästan rädd för dig allt sedan dess, och hon var inte den enda. Hon sade att hon inte förstod hur hon kunnat ge livet åt ett sådant vidunder. Din fader sade, att du icke blivit avlad av honom utan av djävulen själv.«

Av stor betydelse är också att Axel föddes bara ett och ett halvt år efter sin bror Arnold. Denne blev moderns ögonsten, »lille Arndt«, och tycks ha varit lättare att fostra. Han väljer också ett »uniformerat« yrke som sjöofficer och blir sedermera en flitig författare av svensk sjökrigshistoria, och utnämns t o m. till filosofie hedersdoktor. 1925 utger han i skrift sina minnen från uppväxten i Vimmerby. Systern Anna hade musikaliska och konstnärliga intressen, men förhindras energiskt av modern att förverkliga dessa. Om modern heter det att »hon försökte att fostra dem till praktiskt dugliga människor, men att hon häri blott delvis lyckades var dock icke hennes fel utan hos barnen inneboende anlag som tvingade in dem på helt andra banor än det nyktert praktiska livets.«

I relationen mellan modern och Axel tycks sålunda ha funnits en betydande brist på tillit och empati, som kom att prägla Axels fortsatta liv, inte minst i förhållandet till kvinnor. Måhända finns där bakgrunden till Munthes två avbrutna äktenskap. Och där det kunde ha funnits en stödjande och uppmuntrande fader fanns i stället ännu en krävande och straffutmätande förälder. Axel tycks tidigt ha fått den för all framtid internaliserade föräldrauppfattningen att han inte dög – han var inte OK! Synd och skuld kom att bli hans arvedel.

Till saken hör också att fadern under denna tid blivit sjuk. Han ådrog sig ett synnerligen svårt bråck vid lyftandet av en mycket stor damejeanne. Troligt är att han rådfrågade sin näst-nästgranne, doktorn på Storgatan 19 i Vimmerby. Där i den hammarskjöldska gården hade 1865 inrymts en sjukstuga »för blesserade och heftigt angripne patienter«. Fadern sökte även bot i Köpenhamn och Karlsbad, men utan bättring, och kom att långa tider smärtpåverkad bli bunden till sjukbädden. Dock sattes Axel, sannolikt av sin mycket musikaliske fader, vid 6 års

Farfars far, borgmästare Munthe, på sin Brunte i Elsa Beskows tappning.

ålder i pianolära, vilket kom att bli av utomordentligt stor betydelse i Munthes liv. Vid pianot kom han hela livet finna glädje och tröst, framför allt i Schuberts musik.

Men barndomen var svår, inte bara i förhållandet till föräldrarna. Han var närsynt och läspade upp i 15-årsåldern, vilket gjorde honom blyg och hämmad i skolan. Hans skolresultat var i barndomen usla, men i tonåren skärper han sig betydligt.

Sammantaget tycks Axels självkänsla tidigt ha knäckts och lett till undandragande från ömsesidiga mänskliga relationer. I Munthes fall innebar detta ett stort intresse och känsla för djur och natur som kom att prägla hela hans liv. Ty det torde inte vara helt ovanligt att extrem djurvänlighet kan vara en eufemism för misantropi. Men Axel kom också att känna djup samhörighet med andra av livet olyckligt lottade: fattiga, sjuka och i övrigt nödlidande.

Redan 20 år gammal, under de intensiva medicinska studierna i Paris, börjar Munthes klagomål över sin hypokondri, och fortsätter så stegrat genom hela livet. Det är att märka att denna term på den tiden användes för melankoli förenad med kroppsliga symtom och oro för den somatiska hälsan. I Munthes fall dessutom ständig sömnlöshet, mindervärdeskänsla, »förfärlig nervositet« och tomhetskänsla. Han talar flera gånger om sin känsla av ofrihet: »Jag kommer alltid att känna mig ofri«.

I en studentikost skämtsam uppsats, »Hypokondri«, publicerad 1896, antar Munthe att hans fortskridande melankoli beror på en bakteriell infektion: »Bacillus niger uppstår i hjärtat – därom är intet tvivel. Oordningarna i hjärnan är sekundära. … patienten ser livet som det är, då däremot, i det normala ögat, synintrycken från den yttre världen bryts av vissa medier (fantasi, illusion och aldrig döende hopp) innan det genom synnerven fortplantas in i hjärnan.«

Utsikt från San Michele. Bilden vänligen utlånad av stiftelsen San Michele.

Axel Munthe har också hypotesen att infektionen skulle kunna botas av kyla och lågt lufttryck! Alltså bestiger han Mont Blanc, men utan effekt på Bacillus niger-infektionen. Däremot dör hans hund, och själv förfryser han ena foten. Andra terapier mot hypokondrin som Munthe anger är alkohol, skrivbläck och musik! Han anger »ett fall där momentan förbättring inträtt genom skrivbläcksbehandling«! Sannolikt syftande på de resereportage han börjat skriva redan 1885 från koleraepidemins Neapel.

30 år gammal genomgår han en djup depression och upplever att »hans öde går i fullbordan«. »Jag sörjer över min förlorade livsglädje.« Han upplever att om han hjälper de fattiga i deras armod och elände skulle hans moraliska skuld vara mindre när han en gång dör.

Hur passar då Munthes gåtfulla dubbelnatur in i det psykodynamiska tänkandet om depressioner? Jo, det föreligger en förbluffande överensstämmelse på alla väsentliga punkter, och därmed begripliga förklaringar till det motsägelsefulla i hans personlighet. Nyckelorden är aggression, förlust, självkänsla och beroende.

FOTO: LUCIANA ZIGIOTTI

Redan 1917 konstaterade Freud att det vid melankoli rör sig om att individen tidigt blivit kränkt och besviken, eller att viktiga känslomässiga band brutits. Men aggressionen vänds inte utåt, på ett friskt sätt, utan inåt och leder till en känsla av mindervärde och otillräcklighet. Speciellt i strängt religiösa miljöer är denna rigida överjagsbildning med strängt samvete och starkt idealjag (se citatet i början) vanligt förekommande. I det längsta påpekar också Munthe: »Jag har ännu kvar min idealism«.

Den depressives självkänsla blir, genom internalisering av föräldra-normerna, överdrivet beroende av andras kärlek och uppskattning. Bland annat därför trivs Munthe på Capri, där han upprepat poängterar »människorna äro så snälla mot mig.« Högst notervärt är också att medan religiositeten för Axel i barndomen innebar en straffande patriarkalisk Gud är den i Neapelregionen helt dominerad av den omvårdande modersprincipen i form av jungfru Maria (för en svensk läkare är det frapperande hur än idag i Neapel vaxljusbelysta madonnastatyer i rikt mått finns i sjukhuskorridorer och sjuksalar).

Att vara omgiven av ett stort antal hundar kan också fylla funktionen av att vara uppskattad och bekräftad. Men han blir också överkänslig för bagatellartade kränkningar. Då kan, om provokationen blir tillräckligt stark, aggressionen komma i dagen. Annars vänds den inåt, med djupare depression som följd. Utmärkta exempel härpå är provokationerna under doktorsdisputationen och sammandrabbningen med Charcot, och därav följande avskedande från La Salpêtrière i Paris.

Utåt kan melankolikern te sig effektiv, välanpassad och bekymmersfri. Men han är ur stånd att komma i kontakt med

Axel Munthes liv i korthet

1857 Axel Martin Fredrik Munthe föds 31 oktober i Oskarshamn som 3/3 syskon. Fader: apotekare Fredrik Munthe. Moder: Aurora Ugarph.
1861 Familjen flyttar till Vimmerby när fadern köpt apoteket där. Han blir också delägare i Åbro Bryggeri Bolag.
1867 Familjen flyttar till Stockholm där fadern 1870 blir delägare i apoteket »Hvita Björn« men han kvarstår som ägare av Vimmerbyapoteket till 1874.
1874 Avlägger studentexamen som privatist i Strängnäs.
1876 Avlägger medicinsk-filosofisk examen i Uppsala och insjuknar i lungtuberkulos. Flyttar av denna anledning först till Italien men fortsätter sedan medicinstudier i Frankrike.
1880 Disputerar i Paris på avhandling om profylax och behandling av blödningar post partum. Blir vid 22 år Europas yngste medicine doktor. Gifter sig med apotekardottern Ultima Hornberg.
1881 Öppnar läkarpraktik i Paris.
1884 Beger sig till koleradrabbade Neapel.
1886 Bestiger Matterhorn och Mont Blanc.
1888 Det barnlösa äktenskapet med Ultima Munthe upplöses.
1890 Öppnar läkarpraktik i Rom vid Spanska trappan.
1903 Blir svensk livmedikus för drottning Victoria, som vistas mycket i Italien.
1907 Gifter sig med 25-åriga engelskan Hilda Pennington Mellor.
1908 Sonen Peter föds.
1910 Sonen Malcolm föds. Makarna lever därefter väsentligen åtskilda sedan Axel Munthe låtit uppföra Stensgården i Leksand åt makan och sönerna. Axel Munthes ena öga som skadats av scarlatina i barndomen enukleeras. Flyttar från San Michele till Torre di Materita längre västerut på Capri.
1915 Deltar som frivillig läkare på engelsk sida i Flandern.
1929 The Story of San Michele utkommer i England och Amerika.
1930 Drottning Victoria avlider. Boken om San Michele utkommer på svenska.
1934 Munthe opereras för grå starr på sitt enda öga och återfår viss synförmåga.
1943 Lämnar Italien och bosätter sig på Stockholms slott.
1948 Testamenterar Villa San Michele med lösöre till svenska staten för »främjande av de kulturella förbindelserna mellan Sverige och Italien« samt för inrättande av stipendiebostäder åt svenska forskare och kulturarbetare.
1949 Den 11 februari avlider Axel Munthe. Sönerna strör enligt hans önskan askan i Västerhavet.

sitt inre, sina egna behov och önskningar. Trots att han arbetar flitigt känner han tomhet och meningslöshet, och tror att det är hans eget fel att han känner så, och därför inte är värd något. En ond cirkel av plikt och skuld uppstår och varar ofta livet ut. Den »depressives dilemma« har uppstått. Alla hans viktiga beslut blir konfliktfyllda. Underkastar sig den potentiellt depressive den roll som han tror omgivningen förväntar sig, fylls han så småningom av självförakt. Vägrar han fullfölja rollen får han skuldkänslor. Otaliga är exemplen då Munthe utan hänsyn till egna behov sliter ut sig. Hans oombedda inhopp i kolerans Neapel, jordbävningens Ischia och Messina och 1:a världskrigets Flandern får ses mot den bakgrunden. Det tycks som om dr Munthes behov av att hjälpa vida överstiger den hjälp han har att erbjuda.

Under de hårda medicinstudierna i Paris i ungdomen förlorar han för alltid sin sömn: »sömnlöshet dödar ej sitt offer … men den dödar en människas livsglädje, suger blodet ur hennes hjärna och hjärta … minnet är det första som går överbord, snart spolas även vänskap, kärlek, pliktkänsla och till och med medlidande bort.«

I många fall blir den depressivt sårbare kedjad vid personer vars verkliga eller inbillade önskningar han underkastar sig för att få det gillande han oundgängligen behöver. En sådan mångårig relation är för Axel Munthe den till diplomaten, mecenaten, och troligen också fadersubstitutet, Georg Sibbern. Det uppstår ofta också »köpta relationer« (»bargain relationships«) till dominerande personer. I Munthes fall rör det sig om hans många societetspatienter, som upplevs kräva mycket men som också ger väldigt mycket tillbaka i form av prestige, respekt, uppskattning, och i Munthes fall även mycket pengar. Uppdraget som livmedikus till drottning Victoria var initialt en sådan relation, även om den med tiden sannolikt kom att utvecklas till en djupare personlig gemenskap.

Anmärkningsvärt och symtomatiskt talar Munthe om att han kan få patienterna att lyda honom, vilket han tycks eftersträva och ibland dominerande utnyttja! Nils Ferlins synnerligen tänkvärda sentens »Ty dessa spjut som jag sticker ut har genomborrat mej själv förut« faller osökt i tankarna. Det finns andra tillfällen beskrivna när Axel Munthes »omsorg« och bindning till en del patienter tycks vara förtäckta uttryck för att tillgodose egna känslomässiga behov.

Den låga självkänslan tar sig i Munthes fall också uttryck i oviljan att begära arvoden, och det talas i stället om att han ibland ger ekonomiska bidrag till sina patienter. Hans förakt för sin läkargärning kommer ofta till uttryck. »Mitt yrke roar mig egentligen ej men jag har en viss fallenhet derför och anses 'skicklig läkare'.« Även sin doktorsavhandling från 1880 nedvärderar Munthe: »min disputation svag i alla avseenden … halvfärdig och oklar«.

»...som en lyra mot tidens himmel sedan jag själv och min gud är död«. Utsikt genom båge i San Micheles loggia.

Men han nedvärderar inte bara sina egna insatser, utan även läkaryrket generellt. »En läkare vet mycket mindre än allmänheten tror och hans viktigaste tillgång är därför förmågan att inge förtroende.« »Mitt yrke kommer alltid att vara godt ty det är byggt på en solid basis – menniskornas okunnighet och vidskepelse.« Hans aversion mot präster är också uttalad. Däremot talar han ofta med beundran, nästan förälskat, om nunnornas tysta och oegennyttiga omvårdnad om de sjuka och döende.

Munthes misantropi växer med åren, och med tanke på hans benägenhet att låta sig anställas av i olika avseenden »högstbjudande« binder han ris åt egen rygg. Ty i behov av patienternas uppskattning (och pengar!) ger han till dessa av sitt eget lilla »empatiska kapital«, i stället för att ägna det åt sig själv.

Den potentiellt depressive kan också vara en individ som strävar efter ett eller flera dominerande mål. Som barn har han fått veta att kärlek och gillande inte bara kan fås genom flit och lydnad utan också genom att koncentrera sin krafter mot mål, ofta med grandiost innehåll. Munthes beslut att bli läkare, och att dessutom disputera, torde vara ett sådant mer eller mindre medvetet mål för att därigenom mildra skuldkänslorna mot fadern, som ju hade en icke realiserbar önskan att bli läkare. Motivet kan förefalla ärelystnad men är innerst ett sökande efter den kärlek och respekt som förmenades honom som barn.

FOTO: LENNART MOBERG

Skapandet av San Michele är självklart också ett sådant dominerande mål. Men bara tio år efter det att byggnaden står färdig 1899 inser han, att han på grund av allt ljus där och sin ögonsjukdom inte kan bo kvar. Förlusten av en högt skattad fantasi leder ofta till depression vid insikten om att ha förstört viktiga värden i livet i jakten på ett »dominerande mål«. Och i »Boken om San Michele« antyds att han tvingats bli »ett oinfriat löfte, en Kunde-ha-blivit.«; sannolikt syftande på en forskarkarriär.

Axel Munthe är i 30-årsåldern när han planerar det dominerande målet för sitt liv. Det magnifika San Michele på Capri står idag »liksom ett grekiskt tempel« som ett högst konkret minnesmärke över en märklig man. Samma ålder har också en annan unik svensk, Hjalmar Gullberg, när han står framför ett genuint grekiskt tempel (Poseidon-templet vid Kap Sounion) och tar beslut om det dominerande målet för sitt liv.

Märkligt nog stammade båda på fädernet från Belgien och på mödernet från det högkyrkliga nordöstra Småland. Men väsentligast gemensamt var att de båda som barn kränktes och förnekades. Gullberg skrev 1932 om det som också Axel Munthe hade som mål för sitt liv:

Måtte det verk jag i världens vimmel
skapar från morgon- till aftonglöd,
stå som en lyra mot tidens himmel,
sedan jag själv och min gud är död!

Båda lyckades över hövan med sina grandiosa målsättningar, men frågan uppstår: är alltid lidande förutsättningen för stort skapande? När man bara »Astra per aspera«?

Lästips

Boken om San Michele. Axel Munthe, 1930.

Drömmen om San Michele. Bengt Jangfeldt och Ingalill Snitt, 2000.

Boken om Axel Munthe, Capri och San Michele. Arvid Andrén m fl, 1957.

Tidskriften ARTES, Nr 4 1999, »Axel Munthe. Författaren, Läkaren, Byggherren«.

»Depressionernas psykodynamik«. Sten Espmark, Psyk Föreningens vintermöte 1981.

Lennart Moberg

leg läkare, specialist i allmän medicin och allmän psykiatri